DİYALEKTOLOG
ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER DERGİSİ KIŞ WINTER 2022 -SAYI /ISSUE 31- SAYFA PAGE 41-64

OKUL ÖNCESİ DÖNEM DİL GELİŞİMİ BAĞLAMINDA BALKAN ÜLKELERİ VE TÜRKİYE OKUL ÖNCESİ EĞİTİM PROGRAMLARININ DİL GELİŞİM ALANLARINA BAKIŞ

Yavuz ERİŞEN[1]

Ahmet Murat ELLEZ[2]

Naciye KAYA[3]

Özet

Balkan coğrafyasının mevcut konumu, Avrupa'nın güneyinde, Avrupa kıtasını Asya'ya bağlayan jeopolitik yönden stratejik öneme sahip bir noktada bulunmaktadır. Bu coğrafya içerisinde farklı halklar tarih boyunca birlikte yaşamış ve bugün de yaşamaya devam etmektedir. Böylece bu ülkeler kültürel olarak birbirlerini etkilemekte ve birbirlerinden etkilenmektedir. Kültürel etkileşimde rol oynayan en etkin araçlardan biri dildir. Araştırmacılar, dilin kazanılması ve gelişimi konusunda ilk 10 yaşın önemine vurgu yaparken, okul öncesi eğitim döneminin kritik bir dönem olduğuna da dikkat çekmektedir. Bu araştırmanın amacını dil öğretimi bağlamında Balkan ülkeleri (Arnavutluk, Bosna-Hersek, Kosova, Kuzey Makedonya) ile Türkiye'nin okul öncesi eğitim programlarında dil öğrenme alanını inceleyerek benzerlik ve farklılıklarını ortaya koymak oluşturmaktadır. Araştırma doküman incelemesi yöntemi ile yapılandırılmıştır. Öncelikle Balkan ülkeleri ve Türkiye okul öncesi eğitim programlarına, ilgili bakanlıkların internet sayfasından ulaşılmış, Balkan ülkelerinin okul öncesi programları Türkçeye çevrilmiştir. Daha sonra dokümanlar dil gelişim alanları, kazanımları, uygulamaları ve değerlendirme yöntem teknikleri açısından incelenmiştir. Dil gelişim alanlarında öğretim programları açısından Arnavutluk'ta 105, Bosna Hersek'te 179, Kuzey Makedonya'da 163 ve Türkiye'de 63 kazanımın / göstergenin yer aldığı belirlenmiştir. Ayrıca programlarda dil etkinlikleri olarak kitap okuma, canlandırma yapılması, kitap merkezlerinin oluşturulması, soru-cevap çalışmalarına yer verildiği görülmüştür. Dil gelişim alanlarına yönelik kazanımların değerlendirilmesinde gözlem çalışmalarına yer verildiği, portfolyo uygulamalarının kullanıldığı tespit edilmiştir. Araştırmanın sonucunda, Balkan ülkeleri ve Türkiye okul öncesi eğitim programlarının dil gelişim alanlarının benzer şekilde okuma, dinleme, yazma ve konuşma becerilerine göre yapılandırıldığı, dil etkinlikleri örneklerinin ve materyallerinin ayrıca değerlendirme yöntem ve tekniklerinin benzer olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırma ile birlikte dil gelişim alanına yönelik kazanım dağılımının çocukların gelişim özelliklerine uygun yapılandırılması, ayrıca dil etkinliklerinin zenginleştirilerek ilgi çekici şekilde gerçekleştirilmesi önerilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Okul öncesi, Dil gelişimi, Balkanlar, Eğitim programı

[1] Prof. Dr., Yıldız Teknik Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü,
e-posta: yverisen@yildiz.edu.tr, ORCID: 0000-0002-3339-5155
[2] Doç. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi, Buca Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü,
e-posta: murat.ellez@deu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-8317-8554
[3] Öğretmen, Milli Eğitim Bakanlığı, İzmir
e-posta: naciyesaltikalp35@gmail.com, ORCID: 0000-0002-6602-3593

YAVUZ ERİŞEN
AHMET MURAT ELLEZ
NACİYE KAYA

OVERVIEW OF LANGUAGE DEVELOPMENT AREAS OF PRESCHOOL EDUCATIONAL PROGRAMS IN BALKAN COUNTRIES AND TURKEY IN THE CONTEXT OF PRE-SCHOOL LANGUAGE DEVELOPMENT

Abstract

The current location of Balkan geography is located in the south of Europe, at a point of strategic geopolitical importance connecting the European continent to Asia. In this geography, different peoples have lived together throughout history. Thus, they affect each other culturally and are affected by each other. Language is one of the most effective tools that play a role in cultural interaction. While the researchers emphasize the importance of the first ten years in language acquisition and development, they also point out that preschool education is critical. This research aims to reveal the similarities and differences by examining the language learning area in the preschool education programs of the Balkan countries (Albania, Bosnia-Herzegovina, Kosovo, North Macedonia) and Turkey in the context of language teaching. The research was structured with the document analysis method. First, the preschool education programs of the Balkan countries and Turkey were accessed from the relevant ministries' websites and translated into Turkish. Later, the documents were examined regarding language development areas, learning outcomes, practices and evaluation method techniques. As a result, it has been determined that there are 105 learning outcomes/indicators in Albania, 179 in Bosnia and Herzegovina, 163 in North Macedonia, and 63 in Turkey in terms of curricula in language development areas. In addition, it has been observed that language activities such as reading books, making animations, creating book centers, and question-answer activities are included in the programs. Furthermore, it has been determined that observation procedures are included, and portfolio applications are used in the evaluation of acquisitions in language development areas. As a result of the research, it was concluded that the language development areas of the preschool education programs of the Balkan countries and Turkey are similarly structured according to reading, listening, writing, and speaking skills and that the language activities examples and materials, as well as the evaluation methods and techniques, are similar. Along with the research, it has been suggested that the developmental characteristics of children should structure the distribution of learning outcomes in the field of language development, and those language activities should be enriched and carried out interestingly.

Keywords: Preschool, Language development, Balkans, Curriculum

GİRİŞ

Balkanlar'ın şu anki coğrafi konumu, Avrupa kıtasını Asya'ya bağlayan jeopolitik açıdan stratejik açıdan önemli bir nokta olan Güney Avrupa'dadır. Bu nedenle Persler, Makedonlar, Arnavutlar, Romalılar, Bizanslılar, Hunlar, Avarlar, Bulgarlar, Sırplar, Türkler ve daha birçok halk bu coğrafyayı yaşam alanı olarak seçmiştir (Özey, 2018). Arnavutluk, Bulgaristan, Romanya, Yugoslavya, Yunanistan ve Türkiye bu bölgede kurulmuştur. Yugoslavya'nın dağılmasından sonra; Bosna Hersek, Hırvatistan, Kosova, Kuzey Makedonya, Karadağ, Sırbistan ve Slovenya ile birlikte 12 ülkeden oluşan bir coğrafya olmuştur (Kalaycı ve Aytekin, 2016). Bu coğrafyada 7. yüzyıldan itibaren Türk varlığı hissedilmeye başlanmış ve bu varlık son Osmanlı döneminde yaklaşık 550 yıl sürmüştür. Bu süreçte Türk kültür gelenek ve görenekleri Balkan Coğrafyasının

kültür ve geleneklerinden etkilenmiş hem de o coğrafyanın gelenek ve göreneklerini etkilemiştir. Bu etkileşimde dil faktörü önemli rol oynamaktadır.

Dil düşünme, kültür ve eğitim aracıdır (Yazoğlu, 2002). Düşünceler ve duygular dil aracılığıyla aktarılır. Ayrıca dil, insanlar arasında bilgi aktarımını sağlar. Yazoğlu (2002), dil ve kültürün özünde bağlantılı olduğunu ve dil faktörünün kültürün aktarımında rol oynadığını belirtmektedir. Kartal (2010), eğitimde kültürleşme sürecinde dilin önemli bir katkısı olduğuna dikkat çekmektedir. Bu sürecin başlangıç noktası şüphesiz okul öncesi dönemdir. Okul öncesi dönemde dil gelişimi, dil öncesi ve dilsel gelişim olarak iki basamağa ayrılmaktadır. Dil öncesi basamakta, çocuk sesler çıkarmakta, bedeni ve jestleri ile iletişim kurmaya çalışmaktadır İlk sözcüklerini kullanmaya başladıktan itibaren ise dilsel gelişim basamağına geçilmektedir. Bu basamakta ise sözcükleri kullanmaya başladıktan sonra, anlamlı cümleler kurmaya başlayarak, dil kurallarını öğrenmektedir (Arı,2018). Bu süreçte çocuğun ilk rol modeli ailesidir. (Yavuzer, 2010). Çocuklar ailelerindeki bireyleri dinleyerek, onların yaptıklarını tekrar ederek, onlarla deneyimlerini ve düşüncelerini paylaşarak öğrenmektedir. Daha sonra diğer aile üyeleri etkileşimde bulundukları sosyal çevre ve ardından okul ortamında etkileşimde bulundukları diğer kişiler dil gelişiminde rol oynamaktadır (Koçak ve ark,2014).Bununla birlikte Karacan (2000) tarafından çocuğun dil gelişiminde zekâsı, cinsiyeti, ailesi ve sosyo-ekonomik etmenleri, sağlık durumu, iki dillilik, oyun ve sağlık durumunun da etkili olduğu ifade edilmektedir. Kol (2011) çocuğun dil gelişimini etkileyen faktörlerin onu olumsuz etkileyebileceğine de dikkat çekerek, okul öncesi eğitimin önemine vurgu yapmaktadır.

Okul öncesi eğitim, "Doğumdan, ilkokulun başlangıcına kadar olan çocukluk yıllarını içine alan; bu yaş çocuklarının bireysel özelliklerine ve gelişimsel düzeylerine uygun, zengin uyarıcı çevre olanakları sağlayan; onların tüm gelişmelerini toplumun kültürel değerleri ve özellikleri doğrultusunda, en iyi biçimde yönlendiren bir eğitim süreci" (Oğuzkan ve Oral, 1997) tanımlanmaktadır. Bu eğitim sürecinin temel bileşenlerini fiziki ortam, öğretmen, personel, aile ve çocuğun gelişimine uygun planlanan eğitim programı oluşturmaktadır (Çobanoğlu ve ark.,2020).

Eğitim programları, hedef, içerik, öğrenme-öğretme süreci ve değerlendirme öğelerinden oluşmaktadır (Demirel, 2010). Balcı ve ark. (2012), okul öncesi eğitim programlarının hedeflerinin çocukların bilişsel, sosyal-duygusal, öz bakım, motor ve dil gelişim alanlarına yönelik kazanımlara bağlı olarak oluşturulduğunu belirtmektedir. Okul öncesi eğitimde, çocuğa sunulan eğitim programı dil gelişimini destekleyici nitelikte olmalıdır (Seven Uzun ve ark., 2022). Dil gelişim alanına yönelik kazanımlar dinleme, okuma, yazma ve konuşma becerilerini temel almaktadır (Sildir, Sümer, 2017) . Özer Özkan ve Coşkun (2015) , okul öncesi dönemde dinleme becerisinin temellerinin atıldığını, çocuğun kaliteli bir okul öncesi eğitim ile desteklenerek ilkokula hazır geleceğini belirtmektedir. Çakmak ve Yılmaz (2009), okul öncesi dönemde okuma becerisinin kazanılmasında, aile, sosyal çevre ve okul öncesi eğitim kurumlarında verilen eğitimin etkisi olduğunu ifade etmektedir. Bayraktar (2018), okul öncesi eğitimde yazma becerileri desteklenen çocukların, ilkokulda daha kolay okuyup yazabildiğine vurgu yapmaktadır. Doğan (2009), öğrencilerin okul başarılarında okul öncesi eğitimde kazandığı konuşma becerilerinin etkisine dikkat çekmektedir.

Okul öncesi dönemde dil gelişimine yönelik araştırmalara bakıldığında son yıllarda artış olduğu görülmektedir. Duran ve Kenanoğlu (2020) gerçekleştirmiş olduğu araştırmasında okul öncesi dönemde dil gelişimine yönelik yapılan araştırmaların 2000 yılından itibaren artış gösterdiği sonucuna ulaşmıştır. Alanyazına bakıldığında; okul öncesi eğitim programı dil gelişimi alanı ve okul öncesi eğitim öğretmenlerinin bu alanla ilgili etkinlikleri uygulamalarına yönelik araştırmaların mevcut olduğu görülmektedir (Özlem, 2004; Pınarcık, 2005; Damar, 2009; Çocuk ve ark., 2013; Şimşek ve Şimşek 2020). Bununla birlikte okul öncesi eğitim programlarının ülkemiz okul öncesi eğitim programı ile karşılaştırıldığı çalışmalar da mevcuttur. Bu karşılaştırmalar Türkiye ile OECD ülkeleri (Aktan ve Akkutay, 2014), Avrupa Birliği ülkeleri (Atlı, 2013), Rusya ve Finlandiya (Ertuğrul, 2019), Singapur (Şapul, 2019), Balkan ülkeleri (Kaya ve ark., 2021) şeklindedir.

Aynı coğrafya, aynı tarih ve kültür izlerini taşıyan Balkan coğrafyasındaki ülkelerin okul öncesi eğitim programları ile Türkiye'nin okul öncesi eğitim programlarının dil gelişim alanı açısından karşılaştırılması, Balkan ülkeleri (Arnavutluk, Bosna-Hersek, Kosova ve Kuzey Makedonya) ile Türkiye'nin okul öncesi eğitim programında dil gelişimine yönelik eğitim uygulamalarının değerlendirilmesi açısından önem taşımaktadır.

Bu araştırmanın amacını Balkan ülkeleri (Arnavutluk, Bosna-Hersek, Kosova ve Kuzey Makedonya) ile Türkiye'nin okul öncesi eğitim programlarının dil gelişim alanı yönünden karşılaştırılması oluşturmaktadır. Bu amaç doğrultusunda Balkan ülkeleri ile Türkiye'nin okul öncesi eğitim programlarının, amaç, öğrenme alanları, kazanım, uygulama ve değerlendirme boyutunun dil gelişim alanları açısından benzerlik ve farklılıkları nelerdir sorularına yanıt aranmış olup, bu yanıtlar doğrultusunda okul öncesi dönemde dil öğretimine yönelik öneriler sunulmuştur.

YÖNTEM

Araştırma Deseni

Araştırma, doküman incelemesi yöntemine göre yapılandırılmıştır. Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin toplanmasını, gözden geçirilerek analizini, kapsamaktadır (Sak ve ark., 2021). Bu analiz, yazılı belgelerin içeriğini titizlikle ve sistematik olarak analiz etmek için kullanılır. Böylece basılı ve elektronik materyaller olmak üzere tüm belgeler incelenerek değerlendirilir. Bu değerlendirme aşağıdaki adımlar dikkate alınarak gerçekleştirilmiştir (Kıral, 2020):

- ✓ Dokümanlara ulaşılması
- ✓ Dokümanların orijinalliğinin kontrol edilmesi
- ✓ Dokümanların dil çevirilerinin yapılması
- ✓ Dokümanların analiz edilmesi

Çalışma Grubu

Araştırmaya Arnavutluk okul öncesi eğitim programları (2018-2019), Bosna Hersek okul öncesi eğitim programları (2019-2021), Kosova okul öncesi eğitim programı (2018), Kuzey Makedonya okul öncesi eğitim programı (2014), Türkiye okul öncesi eğitim programı (2013) ve bu programların dil gelişim alanları dâhil edilmiştir.

Verilerin Toplanması

Arnavutluk Eğitim, Spor ve Gençlik Bakanlığı'ndan; Arnavutluk okul öncesi eğitim programı (Arnavutça), Bosna Hersek Eğitim Kültür ve Spor Bakanlığı'ndan; Bosna Hersek okul öncesi eğitimine ilişkin okul öncesi eğitim programı (Boşnakça), Kosova Eğitim, Bilim ve Teknoloji Bakanlığı'ndan; okul öncesi eğitim programı (Arnavutça), Makedonya Çalışma Sosyal Politika Bakanlığı'ndan; okul öncesi eğitim programı (Makedonca), Türkiye Millî Eğitim Bakanlığı Temel Eğitim Genel Müdürlüğü web sayfasından; okul öncesi eğitim programı (Türkçe) temin edilmiştir. Dokümanların ilgili bakanlıkların web sayfalarından ve yayımlanmış olan Bakanlık kararlarından orijinalliği, güncelliği kontrol edilmiştir.

Dokümanların uzmanlar tarafından ana dillerinden çevirileri Türkçe olarak gerçekleştirilmiştir. Okul öncesi eğitim programlarının Türkçeleştirilmiş hali hem dil uzmanları hem de alan uzmanları tarafından kontrol edilmiştir.

Verilerin Analiz Edilmesi

Ulaşılan dokümanlar Türkçeye çevirisi gerçekleştikten sonra, tekrardan farklı bir uzman kontrolüne gönderilerek, çevirilerin doğruluk ve anlam bütünlüğü gözden geçirilerek düzeltmeler gerçekleştirilmiştir. Bu adımdan sonra en son halini alan Arnavutluk Okul Öncesi Eğitim Programı, Bosna Hersek Okul Öncesi Eğitim Programı, Kosova Okul Öncesi Eğitim Programı, Kuzey Makedonya Okul Öncesi Eğitimi Programı ve Türkiye Okul Öncesi Eğitim Programı excel programına aktarılmıştır. Programlar, amaçları, ilkeleri, öğrenme /gelişim alanları, kazanımlar, uygulama ve değerlendirme süreci adı 'dil gelişim alanı'' baz alınarak temalara ayrılmıştır. Her ülke temaları kendi içerisinde analiz edilerek, uzman görüşüne başvurulmuştur. Tüm ülkelerin belirlenen başlıklar doğrultusunda tema analizleri ve uzman görüşleri tamamlandıktan sonra ülkeler arası temalara ilişkin betimsel olarak karşılaştırmalar yapılıp, aynılık, benzerlik ve farklılıklar ortaya çıkarılarak, okul öncesi dönemde dil öğretimine yönelik öneriler sunulmuştur.

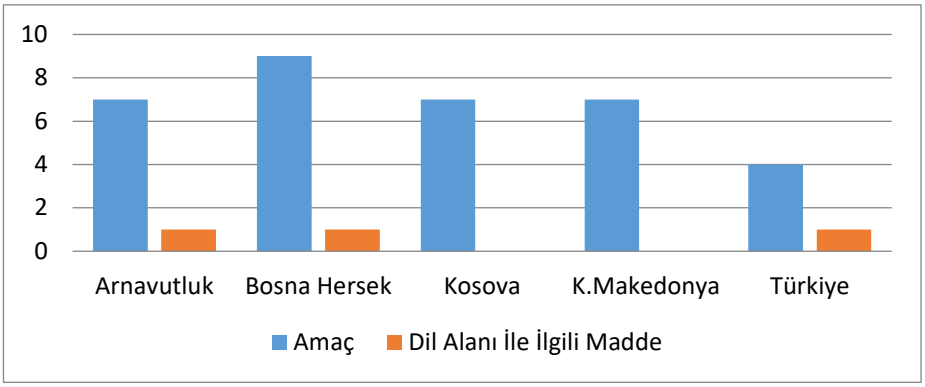
Geçerlik- Güvenirlik

Araştırmanın geçerlik ve güvenirliğinin sağlanması için alınan önlemler aşağıdaki gibidir:

- ✓ Dokümanların orijinalliğinin kontrol edilmesi
- ✓ Dokümanların çeviri işlemlerinin dil ve alan uzmanları (okul öncesi/eğitim programı) tarafından gerçekleştirilmesi
- ✓ Dokümanların analiz birimleri ve analizlerinin farklı bir uzmana sunulması
- ✓ Dokümanlarla uzun süreli etkileşim gerçekleştirilmesi
- ✓ Araştırmacılar tarafından birer ay ara ile tekrardan dil alanları açısından incelenmesi
- ✓ Bulguların ayrıntılı ve nesnel, tarafsız şekilde sunulması

BULGULAR

Balkan Ülkeleri ve Türkiye Okul Öncesi Eğitim Programları Amaç Madde Sayıları ve Dil Gelişimi Açısından Karşılaştırılması

Grafik 1. Balkan Ülkeleri ve Türkiye Okul Öncesi Eğitim Programları Amaç – İlke Dağılımı

Grafik 1 Balkan ülkeleri ve Türkiye okul öncesi eğitim programları amaç madde sayıları incelendiğinde amaç madde sayısı en fazla olan ülke Bosna Hersek (9), en az olan ülke ise Türkiye (4)'dir. Arnavutluk, Kosova ve Kuzey Makedonya da ise amaç madde sayısı (7)'dir.

Balkan ülkeleri ve Türkiye okul öncesi eğitim programlarının amaç maddelerinde dil gelişim alanına yönelik madde sayılarına bakıldığında ise Kosova ve Kuzey Makedonya okul öncesi eğitim programlarının amaçlarında dil alanına yer verilmediği görülmektedir. Arnavutluk, Bosna Hersek ve Türkiye okul öncesi eğitim programlarının amaçlarında ise 1'er tane dil alanına yönelik amaç maddesi tespit edilmiştir.

Tablo-1'de Balkan ülkeleri ve Türkiye okul öncesi eğitim programlarında tespit edilen dil gelişim alanına yönelik ana amaç maddeleri yer almaktadır.

Tablo 1. Amaç Maddesi –Dil Alanı

Ülke	Amaç Maddesi
Arnavutluk	Çocuğu etkili iletişim kurmaya hazırlamak
Bosna Hersek	Anadilde dil ve iletişim yeterliliği kazandırmak, erken okuryazarlığın temelini yapılandırmak
Kosova	-
Kuzey Makedonya	-
Türkiye	Çocukların Türkçeyi doğru ve güzel konuşmalarını sağlamak

Tablo-1'de görüldüğü üzere Arnavutluk, Bosna Hersek ve Türkiye okul öncesi eğitim programlarının amaç maddelerinde dil gelişim alanına yönelik amaç maddesi bulunmaktadır. Fakat Kuzey Makedonya ve Kosova okul öncesi eğitim programlarının amaç maddelerinde dil gelişim alanına yönelik amaç maddesine rastlanmamıştır.

Balkan ülkeleri ve Türkiye okul öncesi eğitim programlarının ana amaç maddelerindeki dil alanına ilişkin kategori/temalar Tablo-2'de yer almaktadır.

Tablo 2. Amaç Maddesi Alt Temalar

Ülke	Kategori	Temalar
Arnavutluk	Etkili İletişim	İletişim kuma Konuşma –ifade etme Dinleme Görsel okuma
Bosna Hersek	Anadil yeterliliği Erken okuryazarlık	Anlama Dinleme Görsel okuma Kültürlerarası etkin iletişim Konuşma-İfade etme
Kosova	-	-
Kuzey Makedonya	-	-
Türkiye	Türkçe yeterliliği	Türkçeyi doğru konuşma Türkçeyi güzel konuşma

Tablo 2 incelendiğinde Arnavutluk okul öncesi eğitim programındaki amaç maddelerinin dil alanına yönelik ana maddesinin alt maddelerinde tespit edilen temalar iletişim kurma, konuşma, dinleme, görsel okumadır.

Bosna Hersek okul öncesi eğitim programındaki amaç maddelerinin dil alanına yönelik ana maddesinin alt maddelerinde tespit edilen temalar ise anlama, dinleme, görsel okuma ve kültürlerarası iletişimdir.

Türkiye okul öncesi eğitim programındaki amaç maddelerinin dil alanına yönelik ana maddesinin alt maddelerinde tespit edilen temalar ise Türkçeyi doğru konuşma ve Türkçeyi güzel konuşmadır.

Amaç maddelerinin alt temalarına bakıldığında ise Arnavutluk, Bosna Hersek ve Türkiye okul öncesi eğitim programlarında dil alanıyla ilgili benzer tespit edilen konuşma ve ifade etmedir. Arnavutluk ve Bosna Hersek okul öncesi eğitim programlarında dil alanıyla ilgili benzer tespit edilen ise dinleme ve görsel okumadır. Bosna Hersek okul öncesi eğitim programında diğer programlardan farklı olarak tespit edilen tema kültürlerarası etkili iletişimdir.

Kuzey Makedonya ve Kosova'da ise dil alanı ile ilgili bir amaç tespit edilemediği için alt temalar da mevcut değildir.

Balkan Ülkeleri ve Türkiye Okul Öncesi Eğitim Programları Gelişim Alanları ve Kazanımlar Yönünden Karşılaştırılmasına Yönelik Bulgular

Grafik 2. Balkan Ülkeleri ve Türkiye Okul Öncesi Eğitim Programları Gelişim Alanları – Kazanım Dağılımı (Kaynak: Kaya ve ark. (2021) tarafından "Balkan Ülkeleri ve Türkiye Okul Öncesi Eğitim Programlarının Yapısal Olarak Karşılaştırılması" adlı bildiriden alınmıştır.)

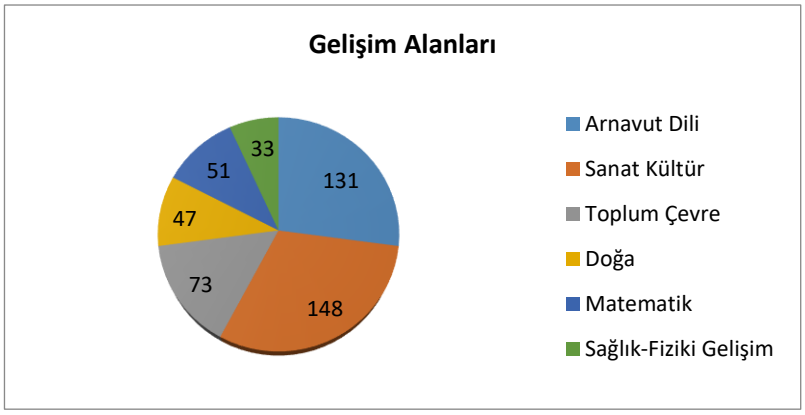
Grafik 2 incelendiğinde Arnavutluk ve Kosova'da gelişim alanlarının sayılarının (6) aynı, Kuzey Makedonya, Bosna Hersek ve Türkiye gelişim alanı sayılarının (5) aynı olduğu görülmektedir. Ayrıca iletişim-dil alanı adıyla dört ülkede aynı, Türkiye'de ise dil gelişimi olarak benzer şekilde yer almaktadır. Türkiye okul öncesi eğitim programında yer alan motor gelişimi, Kuzey Makedonya'da psikomotor gelişim olarak yer alırken, Bosna Hersek'te sağlık –bedensel gelişim, Kosova ve Arnavutluk'ta ise Spor-Sağlık adıyla yer almaktadır. Türkiye okul öncesi eğitim programında yer alan Bilişsel gelişim, Kosova ve Kuzey Makedonya okul öncesi eğitim programlarında aynı isimle bulunmaktadır. Bilişsel gelişim, Arnavutluk okul öncesi eğitim programında doğa, matematik olarak ayrılmışken, Bosna Hersek'te çevre olarak adlandırılmıştır. Bununla birlikte Arnavutluk, Kosova ve Bosna Hersek okul öncesi eğitim programlarında sanat alanı bulunmaktadır. Kuzey Makedonya'da diğer programlardan farklı olarak girişimcilik-

yaratıcılık alanı yer alırken, Kosova'da öğrenme erişimi bulunmaktadır. Türkiye'de ise diğer programlarda ifade edilen alanlardan farklı olarak öz bakım becerileri yer almaktadır.

Okul öncesi eğitim programlarının gelişim alanlarındaki toplam kazanım sayıları; Arnavutluk okul öncesi eğitim programında 428 kazanım, Bosna Hersek okul öncesi eğitim programında 242, Kosova okul öncesi eğitim programında 150, Kuzey Makedonya okul öncesi eğitim programında 650, Türkiye okul öncesi eğitim programında 345 kazanım şeklindedir. En fazla kazanım sayısının Kuzey Makedonya olduğu görülmektedir. İkinci sırada ise Arnavutluk yer almaktadır. Kosova ise öğrenme alanlarına göre belirlenen kazanım sayısı en az olan programa sahiptir.

Balkan Ülkeleri ve Türkiye Okul Öncesi Eğitim Programlarındaki Dil Gelişim Alanında Kazanımların Diğer Alanlarındaki Kazanım Sayıları ile Karşılaştırılmasına Yönelik Bulgular

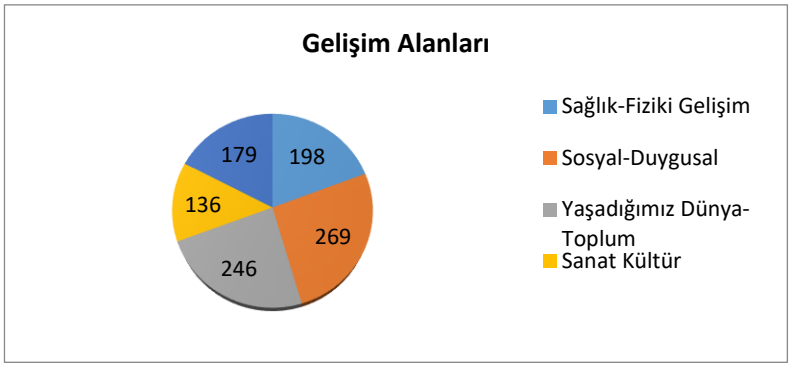
Grafik 3'te Arnavutluk okul öncesi eğitim programlarında mevcut gelişim alanlarının kazanım sayıları yer almaktadır.

Grafik 3. Arnavutluk Okul Öncesi Eğitim Programları Gelişim Alanları/Kazanım Sayıları

Grafik 3'e göre Arnavutluk okul öncesi eğitim programında toplamda 6 gelişim alanı mevcut olduğu görülmektedir. 6 gelişim alanından en fazla kazanım sayısına sahip olan alan sanat ve kültür alanı (148)'dır. Tüm öğrenme alanlarına ait kazanımların %32'sini oluşturmaktadır. En az ise sağlık-fiziki gelişim (33)'dir. Bu da tüm kazanımların %7'sini oluşturmaktadır. Dil gelişim alanı ise 131 kazanıma sahip olup, ikinci en fazla kazanıma yer verilen alandır. Dil gelişim alanına yönelik kazanımlar programdaki tüm kazanımların %27'sini oluşturmaktadır.

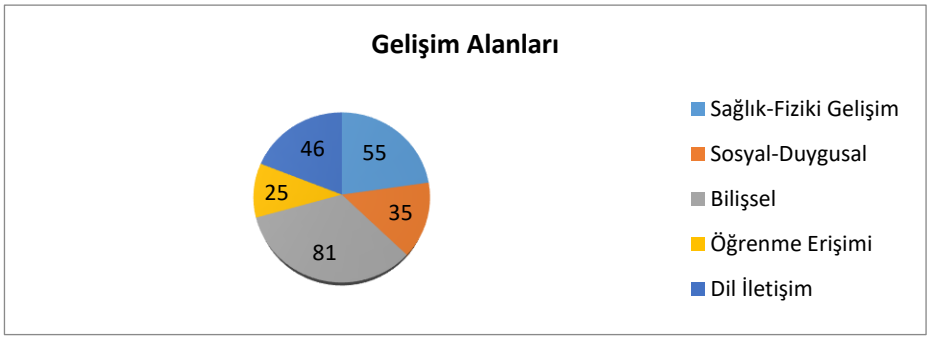
Grafik 4'te Bosna-Hersek okul öncesi eğitim programlarında mevcut gelişim alanlarının kazanım sayıları yer almaktadır.

Grafik 4. Bosna Hersek Okul Öncesi Eğitim Programları Gelişim Alanları/Kazanım Sayıları

Grafik 4'e göre Bosna Hersek okul öncesi eğitim programında toplamda 5 gelişim alanımevcut olduğu görülmektedir. 5 gelişim alanından en fazla kazanım sayısına sahip olan alan sosyal duygusal alan (269)'dır. Tüm öğrenme alanlarına ait kazanımların %26'sını oluşturmaktadır. En az ise sağlık-fiziki gelişim (136)'dır. Bu da tüm kazanımların %13'ü oluşturmaktadır. Dil alanı ise 179 kazanıma sahip olup, dördüncü sırada yer almaktadır. Dil gelişim alanına yönelik kazanımlar programdaki tüm kazanımların %17'sini oluşturmaktadır.

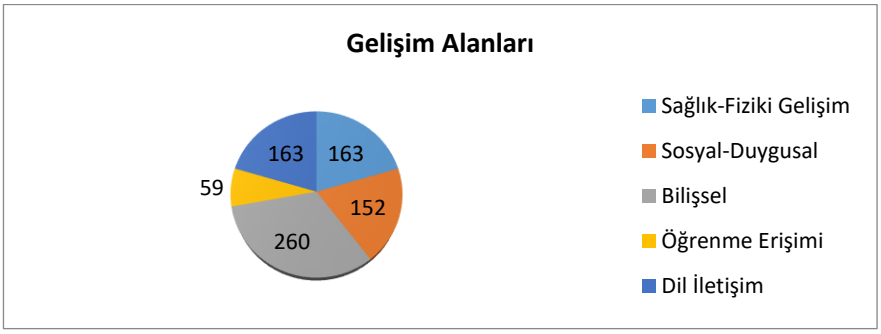
Grafik 5'te Kosova okul öncesi eğitim programında mevcut gelişim alanlarının kazanım sayıları yer almaktadır.

Grafik 5. Kosova Okul Öncesi Eğitim Programları Gelişim Alanları/Kazanım Sayıları

Grafik 5'e göre Kosova okul öncesi eğitim programında toplamda 5 gelişim alanı mevcut olduğu görülmektedir. 5 gelişim alanından en fazla kazanım sayısına sahip olan alan bilişsel alan (81)'dır. Tüm öğrenme alanlarına ait kazanımların %33'ünü oluşturmaktadır. En az ise öğrenme erişimi (25)'dir. Bu da tüm kazanımların %10'u oluşturmaktadır. Dil gelişim alanı ise 46 kazanıma sahip olup, dördüncü sırada yer almaktadır. Dil gelişim alanına yönelik kazanımlar programdaki tüm kazanımların %19'unu oluşturmaktadır.

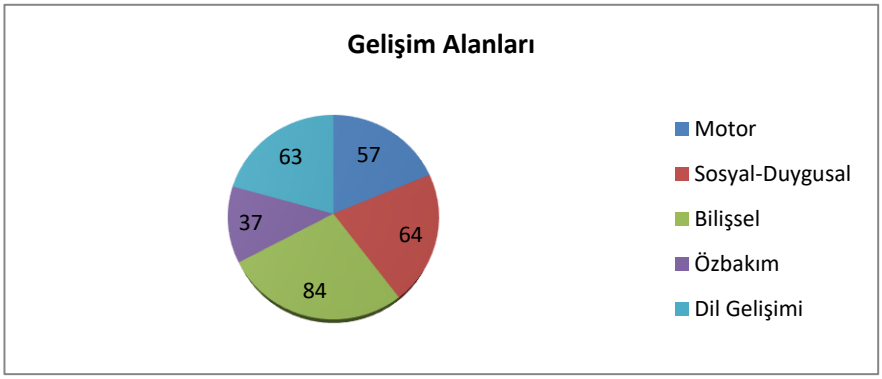
Grafik 6'da Kuzey Makedonya okul öncesi eğitim programında mevcut gelişim alanlarının kazanım sayıları yer almaktadır.

Grafik 6. Kuzey Makedonya Okul Öncesi Eğitim Programları Öğrenme Alanları/Kazanım Sayıları

Grafik-6'ya göre Kuzey Makedonya okul öncesi eğitim programında toplamda 5 gelişim alanı mevcut olduğu görülmektedir. 5 gelişim alanından en fazla kazanım sayısına sahip olan alan bilişsel alan (260)'dır. Tüm öğrenme alanlarına ait kazanımların %33'ünü oluşturmaktadır. En az ise öğrenme erişimi (59)'dir. Bu da tüm kazanımların %7'sini oluşturmaktadır. Dil gelişim alanı ise 163 kazanıma sahip olup, üçüncü sırada yer almaktadır. Dil gelişim alanına yönelik kazanımlar programdaki tüm kazanımların %20'sini oluşturmaktadır.

Grafik 7'de Türkiye okul öncesi eğitim programında mevcut gelişim alanlarının kazanım sayıları yer almaktadır.

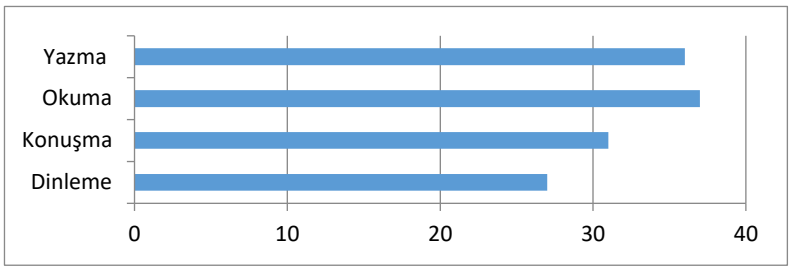

Grafik 7. Türkiye Okul Öncesi Eğitim Programı Gelişim Alanları/Kazanım Sayıları

Grafik-7'ye göre Türkiye okul öncesi eğitim programında toplamda 5 gelişim alanı mevcut olduğu görülmektedir. 5 gelişim alanından en fazla kazanım sayısına sahip olan alan bilişsel alan (84)'dır. Tüm öğrenme alanlarına ait kazanımların %28'ini oluşturmaktadır. En az ise öz bakım becerileri (37)'dir. Bu da tüm kazanımların %12'sini oluşturmaktadır. Dil gelişim alanı ise 63 kazanıma sahip olup, üçüncü sırada yer almaktadır. Dil gelişim alanına yönelik kazanımlar programdaki tüm kazanımların %21'ini oluşturmaktadır.

Balkan Ülkeleri ve Türkiye Dil Alanı Gelişim Alanı Beceri Kazanımları (Dinleme, Konuşma, Okuma, Yazma Becerileri) Uygulamaları ve Değerlendirme Yöntem-Tekniklerine Yönelik Bulgular

Arnavutluk okul öncesi eğitim programları dil alanında yer alan dinleme, konuşma, okuma ve yazma kazanım sayıları Grafik 8'de yer almaktadır.

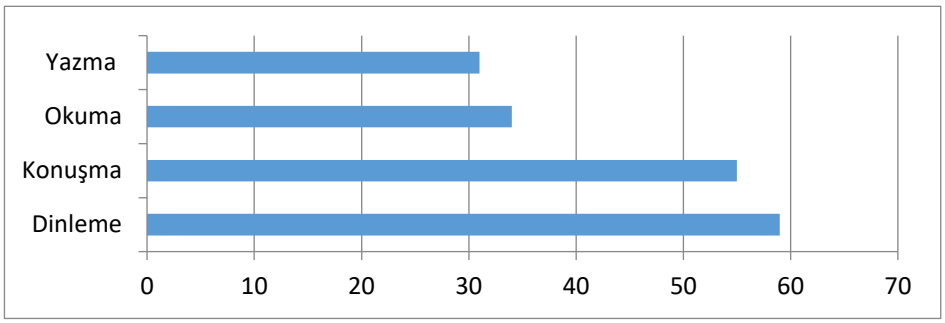
Grafik 8. Arnavutluk Okul Öncesi Eğitim Programı Dil Gelişim Alanı

Grafik 8'e göre en fazla kazanım okuma (37) becerisindedir. Daha sonra ise yazma becerisi (36)'dir. Konuşma becerisi kazanım sayısı (31)'dır. En az ise 27 kazanım sayısı ile dinleme becerisidir.

Arnavutluk okul öncesi eğitim programında dil gelişim alanlarına yönelik becerilerin gerçekleştirilmesine yönelik hikâyeler, masallar, efsaneler, şiirler, resimli kitaplar, bilim kitapları, posterler, kuklalar kullanılmaktadır.

Arnavutluk okul öncesi eğitim programında dil gelişim alanına yönelik değerlendirme gözlem, gelişim formları aracılığıyla düzenli olarak yapılmaktadır. Yapılan değerlendirmeler portfolyolar aracılığıyla aile ile paylaşılmaktadır.

Bosna Hersek okul öncesi eğitim programları dil gelişim alanında yer alan dinleme, konuşma, okuma ve yazma kazanımları Grafik 9'da yer almaktadır.

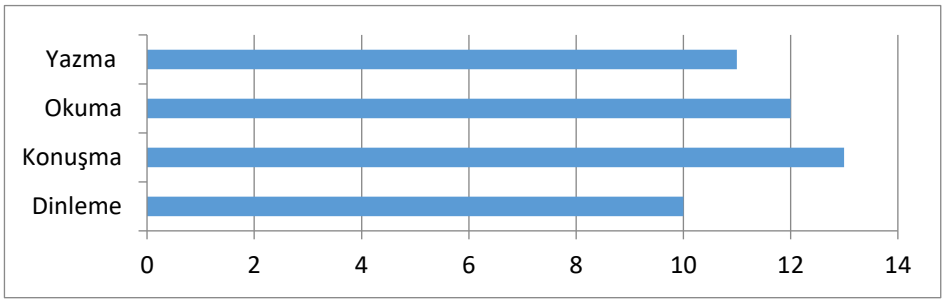
Grafik 9. Bosna Hersek Okul Öncesi Eğitim Programı Dil Gelişim Alanı

Grafik 9'a göre en fazla kazanım dinleme (59) becerisindedir. Daha sonra ise konuşma becerisi (55)'dir. Okuma becerisi kazanım sayısı (34)'dir. En az ise 31 kazanım sayısı ile yazma becerisidir.

Bosna Hersek okul öncesi eğitim programında dil becerilerine yönelik kazanımları desteklemek için halk masalları, edebi metinler, tekerleme, şiir, bilmece, sanat eserleri, hikâyeler kullanılmaktadır.

Bosna Hersek okul öncesi eğitim programında değerlendirme gözlem aracılılığıyla yapılmaktadır. Ayrıca dokümantasyon ile ses kayıtları, görseller, etkinlik örnekleri ile portfolyolar oluşturulmaktadır.

Kosova okul öncesi eğitim programları dil gelişim alanında yer alan dinleme, konuşma, okuma ve yazma kazanım sayıları Grafik 10'da yer almaktadır.

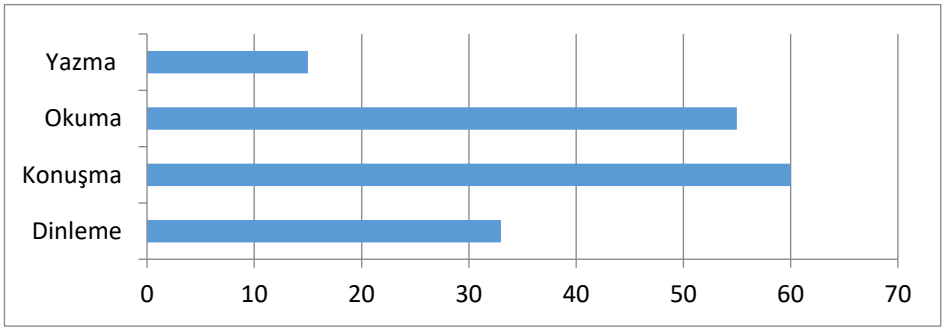
Grafik 10. Kosova Okul Öncesi Eğitim Programı Dil Gelişim alanı

Grafik 10'a göre en fazla kazanım konuşma (13) becerisindedir. Daha sonra ise okuma becerisi (12)'dir. Yazma becerisi kazanım sayısı (11)'dir. En az ise (10) kazanım sayısı ile dinleme becerisidir.

Kosova okul öncesi eğitim programında dil gelişimine yönelik becerileri desteklemek için hikâyeler, resimli kitaplar, gazeteler, kuklalar, masallar, tekerleme, şiir, şarkı gibi uygulamalar yer almaktadır.

Kosova okul öncesi eğitim programında dil gelişimine yönelik değerlendirme gözlem aracılığıyla, envanterler, gözlem kayıtları, kontrol listeleri ile belgelenip portfolyolar oluşturulmaktadır.

Kuzey Makedonya okul öncesi eğitim programları dil gelişim alanında yer alan dinleme, konuşma, okuma ve yazma kazanımları Grafik 11'de yer almaktadır.

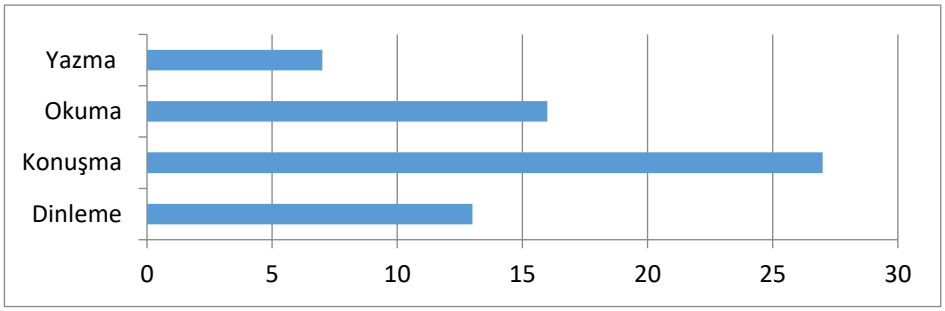
Grafik 11. Kuzey Makedonya Okul Öncesi Eğitim Programı Dil Gelişim Alanı

Grafik 11'e göre Kuzey Makedonya okul öncesi eğitim programında dil gelişim alanında kazandırılmak istenen en fazla kazanım konuşma (60)'dır. İkinci sırada ise okuma (55)'dır. Dinleme yönelik kazanımlar toplamı (33)'tür. En az kazanım sayısı yazma becerisi (15) 'dir.

Kuzey Makedonya okul öncesi eğitim programında dil becerileri kazanımlarının desteklenmesinde resimli kitaplar, resimler, masallar, dergiler, gerçek nesneler ile birlikte drama, sesli oyunlar gibi yöntemler kullanılmaktadır.

Kuzey Makedonya okul öncesi eğitim programında dil gelişimine yönelik değerlendirme başarı listeleri, gözlem notları, vaka çalışmaları; - farklı etkinliklerden çocukların fotoğrafları; video ve ses kayıtları; gözlem protokolü; eğitimci tarafından hazırlanan değerlendirme araçları kullanılmaktadır.

Grafik 12'de ise Türkiye okul öncesi eğitim programı dil gelişim alanında yer alan dinleme, konuşma, okuma, yazma kazanım sayıları yer almaktadır.

Grafik 12. Türkiye Okul Öncesi Eğitim Programı Dil Gelişim alanı

Grafik 12'ye Türkiye okul öncesi eğitim programında dil gelişim alanında kazandırılmak istenen en fazla kazanım konuşma (27)'dir. İkinci sırada ise okuma (16)'dır. Dinlemeye yönelik kazanımlar toplamı (33)'tür. En az kazanım sayısı yazma (9)'dur.

Türkiye okul öncesi eğitim programında dil gelişim alanına yönelik tekerleme parmak oyunu, şiir, bilmece, sohbet, resimli kitap, taklit oyunları, drama gibi etkinlikler yer almaktadır.

Türkiye okul öncesi eğitim programında dil gelişimine yönelik değerlendirme gözlem yolu ile gelişim, gözlem formları, kazanım değerlendirme formları aracılığıyla yapılmaktadır. Formlar aracılığıyla yapılan değerlendirmenin yanı sıra dokümantasyon yolu ile ses, fotoğraf, video ve etkinlik kayıtları ile portfolyolar oluşturulmaktadır.

Balkan Ülkeleri ve Türkiye Okul Öncesi Eğitim Programları Dil Öğrenme Alanlarında Yer Alan Kazanımların Karşılaştırılmasına Yönelik Bulgular

Balkan Ülkeleri ve Türkiye Okul Öncesi Eğitim Programlarındaki Dil Gelişim alanında Kazanım Sayılarının Karşılaştırılması

Tablo 3'te Balkan ülkeleri ve Türkiye okul öncesi eğitim programlarındaki dil alanında yer alan kazanım sayıları ile kendi programlarındaki kazanım yüzdeleri yer almaktadır.

Tablo 3. Balkan Ülkeleri ve Türkiye Okul Öncesi Eğitim Programlarındaki Dil Alanı Kazanım Sayılarının Karşılaştırılması

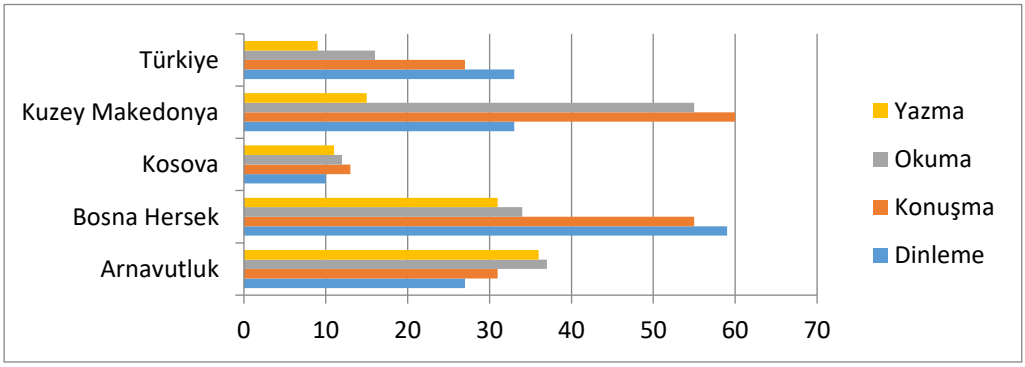
Ülke	Dil Alanı Kazanım Sayısı	Dil Alanı Yüzdesi
Arnavutluk	131	%27
Bosna Hersek	179	%17
Kosova	46	%19
Kuzey Makedonya	163	%20
Türkiye	63	%21

Tablo 3'te dil alanlarının kazanımlarına bakıldığında en az kazanım sayısı Kosova'ya (46) aittir. En fazla kazanım sayısı Bosna Hersek'te (179)'tur. Arnavutluk (131) dil alanı kazanımı varken, Kuzey Makedonya (163) dil alanı kazanımı bulunmaktadır. Türkiye'de ise dil alanına yönelik kazanım sayısı 63'tür.

Tablo 3'te ülkelerin dil alanı kazanım sayılarının kendi ülke programlarındaki kazanım yüzdeliklerine bakıldığında ise dil alanı yüzdesi en fazla olan %27 ile Arnavutluk'tur. Kuzey Makedonya 'da dil alanı kazanımları %20, Türkiye'de %21 oranındadır. Kosova'da dil alanı kazanım yüzdesi %19 'dur. Bosna Hersek ise %17 ile en az dil kazanım yüzdesine sahiptir.

Balkan Ülkeleri ve Türkiye Okul Öncesi Eğitim Programlarındaki Dil Gelişim alanında Beceri Alanı (Dinleme, Konuşma, Okuma, Yazma Becerileri) Kazanım Sayıları Karşılaştırılması

Grafik 13'te Balkan ülkeleri ve Türkiye okul öncesi eğitim programlarındaki dil gelişim alanı(dinleme, konuşma, okuma, yazma) alt temalardaki kazanım sayıları karşılaştırılmalı olarak verilmiştir.

Grafik 13. Balkan Ülkeleri ve Türkiye Okul Öncesi Eğitim Programları Dil Gelişim alanıAlt Becerilerinin (Dinleme, Konuşma, Okuma, Yazma Becerileri) Karşılaştırılması

Grafik 13'te Balkan ülkeleri ve Türkiye'deki okul öncesi eğitim programlarında,

Yazma becerisine yönelik alt temalardaki kazanım sayılarına bakıldığı zaman; Arnavutluk Okul Öncesi Eğitim Programı'nda toplam 36, Bosna Hersek'te 31, Kuzey Makedonya'da 15, Kosova'da 11, Türkiye'de 9 kazanım bulunduğu görülmektedir.

Okuma becerisine yönelik alt temalardaki kazanım sayılarına bakıldığı zaman; Kuzey Makedonya Okul Öncesi Eğitim Programı'nda toplam 55, Arnavutluk'ta 36, Bosna Hersek'te 34 kazanım, Türkiye'de 16, Kosova'da 11 kazanım olduğu görülmektedir.

Konuşma becerisine yönelik alt temalardaki kazanım sayılarına bakıldığı zaman; Kuzey Makedonya Okul Öncesi Eğitim Programı'nda toplam 60, Bosna Hersek'te 55, Arnavutluk'ta 31, Türkiye'de 27, Kosova'da 13 kazanım olduğu görülmektedir.

Dinleme becerisine yönelik alt temalardaki kazanım sayılarına bakıldığı zaman; Bosna Hersek'te Okul Öncesi Eğitim Programı'nda toplam 58, Türkiye'de 33, Kuzey Makedonya'da 33, Arnavutluk'ta 27, Kosova'da 10 olduğu görülmektedir.

Balkan Ülkeleri ve Türkiye Okul Öncesi Eğitim Programlarındaki Dil Gelişim Alanı Uygulama Etkinlikler Yöntem Tekniklerin Karşılaştırılması

Balkan ülkeleri ve Türkiye okul öncesi eğitim programlarında dil gelişim alanına yönelik etkinlik ve kullanılan yöntem-teknikler benzerdir. Bu etkinlik, yöntem ve teknikler aşağıdaki gibidir:

- ✓ Resimli kitap okunması, kitapların incelenmesi,
- ✓ Hikâyenin resmedilmesi, hikâyenin tamamlanması
- ✓ Gerçek nesnelerle etkinliklerle etkinlikler planlanması
- ✓ Olay, kahramanların dramatize edilmesi
- ✓ Kuklaların kullanılması
- ✓ Kültüre özgü ürünlerin kullanılması (halk masalları, bilmece, tekerleme, ninni, efsane vs)
- ✓ Soru-Cevap ve beyin fırtınası tekniğinin kullanılması
- ✓ Kitap, kütüphane merkezinin oluşturulması
- ✓ Gözlem ve gezi çalışmalarına yer verilmesi
- ✓ Aile ve yetişkin katılımlı etkinliklerin planlanması
- ✓ Görsel, işitsel, yazılı, basılı materyallerin kullanılması
- ✓ Teknolojik araçların kullanılması

Balkan Ülkeleri ve Türkiye Okul Öncesi Eğitim Programlarındaki Dil Gelişim Alanı Değerlendirme Yöntem ve Tekniklerinin Karşılaştırılması

Balkan ülkeleri ve Türkiye okul öncesi eğitim programlarında dil gelişim alanına yönelik değerlendirmede kullanılan yöntem-teknikler benzerdir. Bu yöntem ve teknikler aşağıdaki gibidir:

- ✓ Gözlem yapılması
- ✓ Gözlem kayıtlarının tutulması
- ✓ Gözlem yaparken, ülke programına uygun form, kayıt örnekleri kullanılması
- ✓ Dokümantasyona önem verilmesi

- ✓ Ses, görüntü, etkinlik, form kayıtları ile toplanan dokümantasyon ile portfolyoların oluşturulması
- ✓ Oluşturulan kayıtların ailelerle paylaşılması

SONUÇ, TARTIŞMA ve ÖNERİLER

Balkan ülkeleri ve Türkiye okul öncesi eğitim programları Bakanlıklar bünyesinde oluşturulmuş komisyonlar tarafından geliştirilen çerçeve programlar ülke çapında uygulanmaktadır. Bu programlar tüm ülke sınırları içerisinde uygulanmak üzere gelişim ve öğrenme alanları ile alt kazanımlarından oluşmaktadır. Ata (2021a) Finlandiya okul öncesi eğitim programı ile ilgili araştırmasında benzer şekilde çerçeve programın oluşturulduğunu ifade ederken, yerel yönetimlerce bu programı temel alarak kendi bölgelerine özgü planlar oluşturdukları sonucuna ulaşmıştır. Bölgesel oluşturulacak planlar ve çevre şartlarına uyumlu programlar çocuğun okul öncesi eğitimine olumlu etkileri olacaktır. Programlar çerçevesinde edindirilecek kazanımlar da mevcut şartlar ve imkânlar doğrultusunda hazırlanması ehemmiyet arz etmektedir.

Balkan ülkeleri ve Türkiye'nin okul öncesi eğitimi programlarının dil gelişim alanlarının kazanımlarının karşılaştırıldığı bu araştırmada ulaşılan okul öncesi eğitim programları Arnavutluk, Bosna Hersek, Kosova, Kuzey Makedonya ve Türkiye'ye aittir. Ulaşılan programlar 2013- 2019 tarih aralığında güncellenmiştir. Arnavutluk, Bosna Hersek, Kosova Okul öncesi eğitim programları 2018, 2019 yıllarında güncellenmiştir. Amaçlarını 21.yy becerileri oluşturmaktadır. Kuzey Makedonya okul öncesi eğitim programı 2014 yılına, Türkiye okul öncesi eğitim programı 2013 yılına aittir. Okul öncesi eğitim programlarının çağın gerektirdiği şartlara göre güncellenmesi önem arz etmektedir. Özellikle teknolojik gelişmelerle birlikte ülkelerin gerek öncelikleri gerekse çocukların gelişim düzeyleri farklılık göstermektedir. Çocukların asosyalleşmesinin önüne geçmek, iletişim becerilerinin gelişmesini sağlamak iyi bir eğitimle mümkün olabilir. Okul öncesinde çocuklara kazandırılacak beceriler onların ilerleyen yaşamlarına doğrudan etkileri olacaktır. Günümüz koşullarında bilhassa bilgisayar, tablet ve telefon ile uzun süreler geçiren çocukların konuşma, yazma ve okuma becerilerinde ciddi problemlere yol açabilmektedir.

Balkan ülkeleri ve Türkiye okul öncesi eğitim programlarının dil gelişim alanına yönelik karşılaştırmada ilk olarak amaç maddelerinde dil alanına yönelik madde yer alıp almadığı incelenmiştir. Kosova ve Kuzey Makedonya okul öncesi eğitim programlarında dil alanına yönelik bir amaç maddesine rastlanmamıştır. Arnavutluk, Bosna Hersek ve Türkiye okul öncesi eğitim programlarının amaçlarında ise 1'er tane dil alanı ile ilgili amaç olduğu tespit edilmiştir. Tespit edilen amaçlar kategorilerinin ise; Arnavutluk; etkili iletişim, Bosna Hersek; anadili yeterliliği ve erken okuryazarlık, Türkiye; Türkçe güzel ve doğru konuşma olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Arnavutluk'ta okul öncesi eğitim programında etkili iletişim kategorisinin tespitiyle, bu amacın sosyal duygusal gelişime yönelik kazanımlara da rehber olduğunu düşündürmektedir. Atabey (2018) gerçekleştirmiş olduğu araştırmasında okul öncesi çağındaki çocukların iletişim becerileri ile sosyal becerileri arasındaki ilişkiyi incelemiş; çocukların iletişim düzeyi arttıkça sosyal becerilere yönelik kazanımlarında gerçekleşme düzeyinin arttığı sonucuna ulaşmıştır. Ekici (2018) gerçekleştirmiş olduğu araştırmasında okul öncesi eğitime devam eden çocukların iletişim becerilerinin değerlendirerek, iletişim becerilerinin okul öncesi eğitime devam etme

süresine göre anlamlı farklılık olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bosna Hersek ve Türkiye okul öncesi eğitim programlarında ise ortak olarak saptanan kategori anadil yeterliliğidir. Ayrıca Bosna Hersek de öne çıkan erken okuryazarlık olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Cansoy (2018) ulusal çerçevelere göre 21. yüzyıl becerilerinin eğitim sistemine kazandırılmasına yönelik çalışmasında anadil yeterliliği ve erken okuryazarlık becerilerine değinerek, Türkiye Yeterlilik Çerçevesi kapsamında da bu beceriye yer verildiğini belirtmiştir.

Balkan ülkeleri ve Türkiye okul öncesi eğitim programındaki gelişim alanlarındaki kazanım sayıları karşılaştırıldığında ise dil alanı kazanımlarının tüm kazanımların Arnavutluk okul öncesi eğitim programında %27, Bosna Hersek okul öncesi eğitim programında %17, Kosova okul öncesi eğitim programında %19, Kuzey Makedonya okul öncesi eğitim programında %20, Türkiye okul öncesi eğitim programında ise %21'i olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Dört temel beceri düzeyinde ise okuma becerisi kazanımları Arnavutluk (37), Bosna Hersek (34), Kosova (11), Kuzey Makedonya (55), Türkiye (16) şeklindedir. Yazma becerisi kazanım sayıları Arnavutluk (36), Bosna Hersek (31), Kosova (11), Kuzey Makedonya (15) ve Türkiye (9)'dur. Deniz ve Coşkun (2017) gerçekleştirmiş oldukları araştırmasında okul öncesi dönemde okuma ve yazmaya hazırlığa yönelik becerilerinin kazanılmasının ses farkındalığı başta olmak üzere okuma-yazmaya yönelik birçok farkındalığa rehber olacağına dikkat çekmektedir. Çakmak ve Yılmaz (2009) ,okul öncesi dönemdeki çocukların okumaya yönelik becerilerinin kazanılmasının sonraki dönemlerde okumaya istekli olması ile alışkanlık haline dönüşmesinde etkili olduğunu belirtmektedir. Okuma ve yazma becerilerinin yanı sıra konuşma becerisindeki kazanım sayıları Arnavutluk (31), Bosna Hersek (55), Kosova (13), Kuzey Makedonya (60), Türkiye (27)'dir. Doğan (2009), çalışmasında okullarda gerçekleştirilecek konuşma eğitiminin plan ve program dâhilinde olması gerektiğini vurgulamaktadır. Plan ve program içerisinde mevcut konuşma becerisinin kazanımları önemli yer tutmaktadır. Dinleme becerileri kazanım sayıları Arnavutluk (27), Bosna Hersek (59), Kosova (10), Kuzey Makedonya (33), Türkiye (33) şeklindedir. Melanlıoğlu (2012) çalışmasında dinleme becerisinin ailede kazanılmaya başladığını, okul öncesi eğitimde öğretmenlere bu becerinin amacına uygun rehber olunmasında görev düştüğünü ifade etmektedir. Yine bu noktada okul öncesi eğitimi öğretmenlerine rehber olacak, kullandıkları programlardaki dinleme becerisine yönelik kazanımlardır.

Balkan ülkeleri ve Türkiye okul öncesi eğitim programları dil gelişimine yönelik becerilerin kazanılması için gerçekleştirilen uygulama, etkinlik örnekleri ile kullanılan yöntem ve tekniklerin benzer olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Balkan ülkeleri ile Türkiye okul öncesi eğitim programında da sınıf içerisinde kitap merkezinin oluşturulması önem taşımaktadır. Dülgeroğlu ve Günindi (2022) , okul öncesi sınıflarda kurulan merkezlerin, sınıfın ana yapısını oluşturduğunu ve bu anlamda kitap merkezinin de çocuğun dil gelişimi açısından önemli bir merkez olduğunu ifade etmektedir. Ayrıca Balkan okul öncesi eğitim programları ve Türkiye okul öncesi eğitim programlarında dil gelişimi alanına yönelik kitap okuma, dramatizasyon, beyin fırtınası, soru-cevap, masal anlatımı, kukla kullanılması gibi yöntem ve teknikler yer almaktadır. Şimşek ve Şimşek (2020) tarafından gerçekleştirilen araştırmada da okul öncesi eğitim öğretmenleri dil etkinlikleri sırasında drama, beyin fırtınası ve soru-cevap yöntem tekniklerini kullandıklarını belirtmişlerdir. Başka bir araştırmada ise okul öncesi eğitimi öğretmenlerini dil etkinlikleri sırasında bilmeceler sorulduğu, parmak oyunu oynandığı, hikâye anlatılıp sohbet edildiği,

hikâyelerin canlandırıldığı sonucuna ulaşılmıştır (Pınar,2005). Birgül ve Akyol (2018), Türkçe dil etkinliklerinin farklılaştırılması, ilgi çekici ve yaratıcı yöntem tekniklerin kullanılmasının çocukların dil gelişimi ile birlikte yaşam becerilerini de olumlu etkilediğine vurgu yapmaktadır.

Balkan ülkeleri ve Türkiye okul öncesi eğitim programları dil gelişimine yönelik becerilerin kazanımının değerlendirilmesinde kullanılan yöntem ve tekniklerin de benzer olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Okul öncesi eğitim programlarında değerlendirmede gözlem önemli yer tutmaktadır. Aynı şekilde Şimşek ve Şimşek (2022) okul öncesi eğitim öğretmenlerinin çocukların gelişim özelliklerini değerlendirirken gözlem yaparak, programdaki formları kullandıklarını tespit etmiştir. Işıkoğlu ve ark. (2021) araştırmalarında okul öncesi eğitim öğretmenlerinin çocukların gelişim özelliklerini değerlendirmede kullandıkları yöntem ve teknikleri belirlemeye çalışmış ve en çok kullanılanların gözlem ve portfolyo olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Ulaşılan sonuçlar ışığında öneriler şu şekildedir:

- ✓ Araştırmaya Balkan ülkelerinden Arnavutluk, Bosna Hersek, Kosova, Kuzey Makedonya ve Türkiye Okul Öncesi eğitim programları dâhil edilmiştir. Diğer Balkan ülkelerinin dâhil olacağı okul öncesi eğitim programlarına yönelik karşılaştırmalı araştırmalarının planlanması
- ✓ Dil gelişim alanı kazanımlarının okuma, yazma, dinleme, konuşma becerileri sayılarının okul öncesi dönem çocuklarının gelişim özelliklerinin dikkate alınarak oluşturulması
- ✓ Kuzey Makedonya okul öncesi eğitim programı, Türkiye okul öncesi eğitim programının güncellenmesi
- ✓ Okul öncesi eğitim programları ve uygulamalarının standartlarının oluşturulması ve dil gelişim alanın dikkate alınması
- ✓ Okul öncesi eğitimde dil gelişim alanına yönelik farklı uygulama ve etkinlik örneklerinin planlanarak programlarda yer alması
- ✓ Program geliştirme uzmanı, okul öncesi eğitim öğretmeni ve uygulayıcıların dâhil edileceği dil gelişim alanı ile ilgili araştırmaların planlanması

KAYNAKÇA

Aktan, O. ve Akkutay, Ü. (2014). OECD ülkelerinde ve Türkiye'de okul öncesi eğitim. *Asya Öğretim Dergisi, 2*(1), 64-79.

Arı, R. (2018). Eğitim psikolojisi gelişim ve öğrenme (7. Basım). Ankara: Nobel Akademi.

Ata, S. (2021a). Finlandiya'da Erken Çocukluk Eğitimi. Durmuş Aslan (Ed.) *Farklı ülkelerde erken çocukluk eğitimi* içinde (107-118). Ankara: Pegem Akademi.

Ata, S. (2021b). Avustralya'da Erken Çocukluk Eğitimi. Durmuş Aslan (Ed.*) Farklı ülkelerde erken çocukluk eğitimi* içinde (33-43). Ankara: Pegem Akademi.

Atabey, D. (2018). Okul öncesi dönem etkili iletişim ve sosyal becerileri üzerine bir çalışma. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 19*(1), 185-199.

Atlı, S. (2013). Türkiye'de ve Avrupa Birliği ülkelerinde uygulanan okul öncesi eğitim programları. *Eğitimde Politika Analizi, 2*(2), 56-76.

Balcı, A., Gündoğdu, K., & Çelik, N. (2012). Okul öncesi eğitim programına ilişkin bir ihtiyaç analizi çalışması. *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi, 3*(1), 10-24.

Bayraktar, V. (2018). Okul öncesi dönemdeki çocukların yazı farkındalığı becerilerinin gelişiminde etkileşimli kitap okumanın önemi. *Çocuk ve Gelişim Dergisi, 1*(1), 31-41.

Birgül, A. E., & Akyol, A. K. (2018). Türkçe etkinliklerinin anasınıfına devam eden çocukların gelişimlerine etkisinin incelenmesi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 31*(2), 709-730.

Cansoy, R. (2018). Uluslararası çerçevelere göre 21.yüzyıl becerileri ve eğitim sisteminde kazandırılması. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, 7*(4), 3112-3134.

Coşkun, L. & Deniz, Ü. (2017). Okul öncesi öğretmenlerinin çocukların okuma yazmaya hazırlık becerilerini desteklemeye yönelik uygulamaları (Teksas eyaleti örneği). *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, 21*(1), 233-260.

Çakmak, T. & Yılmaz, B. (2009). Okul öncesi dönem çocuklarının okuma alışkanlığına hazırlık durumları üzerine bir araştırma: Hacettepe üniversitesi Beytepe anaokulu örneği. *Türk Kütüphaneciliği, 23*(3), 489-509.

Çobanoğlu, R., Yıldırım, A. ve Çapa Aydın, Y. (2020). Okul öncesi eğitimin niteliğine bir bakış: Aileler, öğretmenler ve çalışma koşulları ile ilgili sorunlar. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi – Journal of Qualitative Research in Education, 8*(2), 407-430.

Çocuk, H. E., Yanpar Yelken, T., Emsal Aslantürk, İ. ve Güçlü, M. (2013). Okul öncesi eğitim programı dil alanı ile ilgili etkinliklerin uygulanmasına ilişkin okul öncesi öğretmen görüşlerinin belirlenmesi. *The Journal of Academic Social Science Studies, 6* (7), 305-320.

Damar, M. (2009). Okul öncesi eğitimde dil etkinlikleri. *Milli Eğitim Dergisi, 182*, 96-105.

Demirel, Ö. (2010). *Eğitimde program geliştirme* (17. Baskı). Ankara: Pegem Yayıncılık.

Doğan, Y. (2009). Konuşma becerisinin geliştirilmesine yönelik etkinlik önerileri. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 7*(1), 185-204.

Duran M., Kenanoğlu D. (2020). Erken çocukluk döneminde dil gelişimi üzerine yapılan çalışmaların içerik analizi. *İnönü Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu Dergisi, 8*(1), 15-35.

Dülgeroğlu, Ş. T., Günindi, Y. (2022). Okul öncesi eğitim kurumlarında öğrenme merkezlerinin sınıflara yansıması: Aksaray ili örneği. *Aksaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 6*(1), 79-97.

Erol Karaçay, Ö. (2004). *Okulöncesi eğitim kurumlarında uygulanan Türkçe dil etkinliklerinin öğretmen görüşlerine dayalı olarak değerlendirilmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.

Ertuğrul, Ş. (2019). *Okul öncesi eğitim programlarının karşılaştırılması: Türkiye, Rusya ve Finlandiya*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Bülent Ecevit Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Zonguldak.

Işıkoğlu Erdoğan, N., Aydoğan, S., Efe Kendüzler, S., Dülger, E., Aydın, A., ve Dinler, H. (2021). Okul öncesi öğretmenlerinin çocukları değerlendirmedeki yeterlilik düzeyleri ve kullandıkları araçlar. *Yaşadıkça Eğitim, 35*(1), 1-19.

Kalaycı, İ. ve Aytekin, B. (2016). Türkiye - Balkan ilişkileri üzerine (geçmişten geleceğe) ekonomik politik notlar. *Avrasya Etüdleri, 50*(2), 99-126.

Karacan, E. (2000). Çocuklarda dil gelişimi etkileyen faktörler. *Sürekli Tıp Eğitim Dergisi. 7*, 254- 258.

Kıral, B. (2020). Nitel bir veri analizi yöntemi olarak doküman analizi. *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 8*(15), 170-189.

Koçak, N., Ergin, B. ve Yalçın, H. (2014). 60-72 aylık çocukların Türkçe dil kullanımı düzeyleri ve etki eden faktörlerin incelenmesi. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi. 16*, 100-106.

Kol, S. (2011). Erken çocuklukta bilişsel gelişim ve dil gelişimi. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 21*, 1-21.

Melanlıoğlu, D. (2012). Dinleme becerisinin geliştirilmesinde ailenin rolü. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, 7*(29), 65-77.

Özer-Özkan, Y. ve Coşkun, L. (2015). Okul öncesi dönem çocuklarına yönelik dinleme becerilerini değerlendirme ölçeğinin geliştirilmesi. *Kalem Uluslararası Eğitim ve İnsan Bilimleri Dergisi, 5*(9), 67-98.

Özey, R. (2018). *Balkan Ülkeleri ve Balkan Coğrafyası*. Ankara: Pegem Akademi.

Pınarcık, Ö. (2005). *Okul öncesi eğitim kurumlarında ana dil öğretiminde kullanılan yöntemlerin incelenmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.

Sak, R., Şahin Sak, İ. T., Öneren Şendil, Ç. ve Nas, E. (2021). Bir araştırma yöntemi olarak doküman analizi. *Kocaeli Üniversitesi Eğitim Dergisi, 4*(1), 227-250.

Seven Uzun, A., Bağcı, S. ve Kaya, İ. (2022). Türkiye'de okul öncesi dönemdeki çocukların dil gelişimine yönelik yapılan lisansüstü tezlerin incelenmesi. *Journal of Sustainable Educational Studies (JSES), (Ö1*), 11-20.

Sildir, E & Sümer, M. (2017). Okul öncesi eğitim programında yer alan dil gelişimiyle ilgili kazanımların Türkçe dersi öğretim programındaki 1. sınıf kazanımlarını desteklemesi açısından incelenmesi. *Sinop Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 1* (2), 273-288.

Şapul Y. (2019). *Türkiye ve Singapur okul öncesi eğitim programlarının temel prensiplerinin ve matematiksel içeriklerinin karşılaştırılması*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gaziantep Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Gaziantep.

Şimşek E, Şimşek B (2020). Okul öncesi öğretmenlerinin Türkçe etkinlikleri uygulamalarına yönelik görüşlerinin incelenmesi. *Turkish Studies - Educational Sciences, 15*(3), 2085-2100.

Tanju Aslışen, E. H., Hakkoymaz, S. (2020). Erken okuryazarlık alanında gerçekleştirilmiş lisansüstü tez çalışmalarının incelenmesi: Bir içerik analizi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi, 8*(4), 1483-1498.

Yaşar Ekici, F. (2018). Okul öncesi eğitime devam eden çocukların iletişim becerilerinin değerlendirilmesi. *Sosyal Bilimler Dergisi / The Journal of Social Science, 5*(20), 290-305.

Yavuzer, H. (2010). *Çocuk psikolojisi*. (32. basım). İstanbul: Remzi Kitabevi.

SUMMARY

Introduction

This research aims to compare the preschool education programs of the Balkan countries (Albania, Bosnia-Herzegovina, Kosovo, and North Macedonia) and Turkey regarding language development. For this goal, answers were sought to the questions of what are the similarities and differences in the purpose, learning areas, learning outcomes, application, and evaluation dimensions of the preschool education programs of the Balkan countries (Albania, Bosnia-Herzegovina, Kosovo, North Macedonia) and Turkey in terms of language development areas. In line with these answers, suggestions for language teaching in the preschool period were presented.

Method

The research was structured according to the document analysis method. Document analysis includes the collection, review, and analysis of written materials containing information about the case or cases that are aimed to be investigated (Sak et al., 2021). Albanian preschool education programs (2018-2019), Bosnia and Herzegovina preschool education programs (2019-2021), Kosovo preschool education program; (2018), North Macedonia preschool education program (2014), Turkey preschool education program (2013) and language development areas of these programs are included.

Results and Discussion

The preschool education programs of the Balkan countries and Turkey, the framework programs developed by the commissions established within the Ministries, are implemented throughout the

nations. These programs consist of development and learning areas and sub-acquisitions to be implemented within the borders of the whole country.

In comparing the preschool education programs of the Balkan countries and Turkey in the field of language development, it was first examined whether there was an item for the language field in the purpose items. In the preschool education programs of Kosovo and North Macedonia, there is no purpose item for the language field. On the other hand, in Albania, Bosnia and Herzegovina, and Turkey preschool education programs, it has been determined that there is one language field-related purpose each.

When the number of learning outcomes in the areas of development in the Balkan countries and Turkey preschool education programs is compared, the language learning outcomes are 27% in the Albanian preschool education program, 17% in the Bosnia-Herzegovina preschool education program, 19% in the Kosovo preschool education program, and 20% in the North Macedonia preschool education program, and 21% in Turkey's preschool education program.

At the four basic skill levels, reading skill acquisitions are in Albania (37), Bosnia and Herzegovina (34), Kosovo (11), North Macedonia (55), and Turkey (16). The number of acquisitions for writing skills are Albania (36), Bosnia and Herzegovina (31), Kosovo (11), North Macedonia (15), and Turkey (9). Deniz and Coşkun (2017) highlight that acquiring the skills for reading and writing preparation in the preschool period will guide much awareness of literacy, especially voice awareness. Çakmak and Yılmaz (2009) state that the acquisition of preschool children's reading skills is effective in their willingness to read and turning them into a habit in later periods. In addition to reading and writing skills, the number of acquisitions in speaking skills is Albania (31), Bosnia and Herzegovina (55), Kosovo (13), North Macedonia (60), and Turkey (27). Doğan (2009) emphasizes in his study that speaking education should be within the plan and program to be carried out in schools. Therefore, acquisitions of current speaking skills have an essential place in the plan and program. The listening skills acquisition numbers are Albania (27), Bosnia and Herzegovina (59), Kosovo (10), North Macedonia (33), and Turkey (33). Melanlıoğlu (2012) states in his study that the listening skill has started to be acquired in the family and that the teachers in preschool education must guide this skill by its purpose. Again, at this point, the acquisition of listening skills in their programs will guide preschool education teachers.

It has been concluded that the practice, activity examples, and methods and techniques used to acquire language development skills in the preschool education programs of Balkan countries and Turkey are similar. Therefore, it is crucial to establish a book center in the classroom in the preschool education program of Balkan countries and Turkey. Dülgeroğlu and Günindi (2022) state that the centers established in preschool classrooms constitute the school's main structure. In this sense, the book center is an important center for the language development of the child. In addition, there are methods and techniques in the field of language development, such as reading books, dramatization, brainstorming, question-answer, storytelling, and using puppets in the Balkan preschool education programs and Turkish preschool education programs. In the study conducted by Şimşek and Şimşek (2020), preschool teachers stated that they used drama, brainstorming, and question-answer method techniques during language activities. In another

study, it was concluded that preschool teachers were asked riddles during language activities, finger games were played, stories were told, and conversations were made, and stories were animated (Pınar, 2005). Birgül and Akyol (2018) emphasize that the differentiation of Turkish language activities and the use of exciting and creative methods positively affect children's language development and life skills.

It has been concluded that the methods and techniques used to evaluate the acquisition of language development skills in the preschool education programs of Balkan countries and Turkey are similar. Observation has a vital place in evaluation in preschool education programs. Likewise, Şimşek and Şimşek (2022) found that preschool teachers used the forms in the program by making observations while evaluating the developmental characteristics of children. Işıkoğlu et al. (2021) tried to determine the methods and techniques used by preschool teachers to assess the developmental factors of children. They concluded that the most used ones are observation and portfolio.